

ANTOLOGIA DE TEXTOS, DE JOSEP PALLACH¹

En el vint-i-cinquè aniversari de la mort de Josep Pallach (l'onze de gener de 1977), la publicació d'aquesta antologia ha estat una manera digna, justa i duradora de recordar-lo, així com ho ha estat també l'acord de la Universitat de Girona de posar el seu nom a l'Institut de Ciències de l'Educació (ICE), que ell mateix va crear i dirigir, quan a Girona no hi havia encara universitat, sinó un Col·legi Universitari que depenia de la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

L'objectiu d'aquesta publicació, segons exposa l'editor, és conèixer el pensament d'un «pedagog socialista català», avui dispers en publicacions difícils de trobar i massa poc conegut per part de les noves generacions d'educadors, mestres i pedagogs del nostre país. I com que no anem pas sobrats d'intel·lectuals de la talla, la lucidesa i la solidesa de Pallach, aquest llibre no és solament reparador i oportú, sinó sobretot necessari.

Aquesta antologia, preparada pel professor Salomó Marquès, aplega quatre textos, que estan presentats per ordre cronològic i que tenen alguns fils

1. S. MARQUÈS (ed.), *Antologia de textos*, Girona, CCG Edicions, 2002, 144 p. (Col·lecció Joan Puigvert, núm. 2). El pròleg és d'Octavi Fullat.

conductors comuns. Un primer fil general, que podríem identificar amb l'anomenada *crisi mundial de l'educació*, manllivant l'expressió de l'influent llibre de Ph. H. Coombs (1968). També, un fil conductor estratègic, que gira entorn de la Llei General d'Educació (LGE) espanyola de 1970, els seus objectius, les seves possibilitats i les seves funcions sociohistòriques. Un fil particular que és la preocupació pel que llavors anomenàvem *ensenyament mitjà* i ara *secundari*, com un element clau de la democratització dels sistemes educatius. I, finalment, un fil conductor contextual que és el fet de tenir Catalunya en el punt de mira, una nació sotmesa dins d'un Estat dictatorial, però amb una experiència recent —el primer terç del segle XX— en el camp educatiu prou favorable.

El primer text és un opuscle publicat a Perpinyà, el 1964, *El gran problema del nostre temps: reforma i democratització de l'ensenyament*, on fa un repàs, ple de dades i observacions intencionades, de la situació de l'ensenyament a Espanya i Catalunya, on exposa les línies directrius d'una «política socialista i democràtica en una Catalunya lliure». La major part de les mesures concretes que hi proposa s'han fet realitat aquests darrers vint anys: l'obligació escolar fins als setze anys, l'ensenyament comprensiu —que ell anomena *únic*, en la terminologia clàssica—, els vint-i-cinc alumnes per classe, la participació de les famílies i els alumnes en la gestió dels centres, etc.

El segon és la transcripció d'una conferència pronunciada a París, el 1970, *La Reforma de l'ensenyament*, dins d'un cicle de conferències sobre Catalunya, on parla fonamentalment del Pla Langevin-Wallon (1947) de reforma de l'ensenyament a França, que ell va viure ben intensament a l'institut de Montgéron, on havia fet de professor; per dir-ho amb poques paraules, fa una aposta per la democratització —entesa en termes quantitativs— de l'ensenyament i per la reforma dels mètodes i els continguts, d'acord amb la millor tradició pedagògica i amb les necessitats del moment històric.

El tercer, *Sobre la nova llei espanyola d'educació*, és també de l'any 1970 i, òbviament, fa referència a la LGE. En realitat, es tracta de l'epíleg de la seva obra *Instituts pilot i reforma de l'ensenyament mitjà*, guanyador del Premi Antoni Balmanya d'aquell any en el qual fa una valoració positiva de la nova llei, de la seva aposta democratitzadora —l'obligatorietat i la gratuïtat de l'EGB— i reformadora —la programació, l'avaluació, el treball en petits grups, les fitxes, els mitjans audiovisuals, etc.—, però adverteix de les seves insuficiències i impossibilitats polítiques i econòmiques.

Potser un dels apartats més interessants d'aquest treball és quan planteja la contradicció entre els objectius de la LGE i la doble xarxa escolar —la pública i la privada—, una qüestió que encara cueja: «poden realitzar-se ambicions democràtiques i igualitàries utilitzant estructures creades per mantenir privilegis

ancestrals? Com es farà efectiva la gratuïtat i la integració tenint la xarxa pública i la privada?», es pregunta. I presenta tres possibilitats: crear un servei d'escoles públiques obert a tothom; subvencionar directament les famílies —el que després s'ha anomenat *xec escolar*—; o bé subvencionar les escoles privades —que és el que, sota el règim dels concerts, s'ha acabat fent. Pallach respon sense fer massa fressa, però amb claredat: «sense demanar la nacionalització de l'ensenyament privat, cal destinar el màxim esforç a l'ensenyament públic».

El quart text és el més extens i el més recent. *La explosión educativa* va ser escrit per a la Biblioteca Salvat de Grandes Temas, l'any 1973, i hi tracta d'una manera més sistemàtica i ordenada les qüestions que, de sempre, l'havien ocupat i preocupat: la democratització i la reforma de l'ensenyament, ara en una perspectiva mundial. Primer analitza les dades d'aquesta *explosió educativa*: el desenvolupament de l'educació primària, l'explosió escolar al Tercer Món, la democratització de l'ensenyament secundari i universitari, el creixement de l'ensenyament preescolar i postescolar. Després, explica les conseqüències d'aquesta *explosió*: els canvis en l'estructura dels sistemes educatius —s'allarga el tram obligatori i es fan més comprensius—, en els continguts, en els mètodes i els instruments i en la funció i la formació dels professionals de l'educació. El text acaba plantejant el que, segons ell, han de ser les línies essencials de l'educació del segle XXI.

Aquesta antologia de textos de Josep Pallach s'inicia amb un breu, però incisiu, pròleg d'Octavi Fullat, que defineix Pallach com un «pedagog enamorat de la justícia i un creient en l'escola com a força social revolucionària» i caracteritza el seu pensament pedagògic com a agònic. De fet, aquest és un qualificatiu que el mateix Pallach havia aplicat a la institució escolar, va escriure «l'educació està immersa en la dialèctica sense fi individu/societat. Per això l'escola és una institució agònica». Fullat l'aplica a la tensió entre els diversos pols ideològics que conformaren el seu pensament: el marxisme, l'anarquisme, el positivisme, l'escola activa i el personalisme —de Mounier.

Josep Pallach (Figueres, 1920 - Esclanyà, 1977) va excel·lir i va deixar petja en diversos àmbits socials i de la pedagogia —la història de l'educació, la política i la teoria de l'educació. Creiem que mereix un lloc d'honor dins de la pedagogia catalana del segle XX. Exiliat el 1939, no va retornar a Catalunya fins al 1969, trenta anys més tard, i començà a treballar a la llavors jove Universitat Autònoma de Barcelona. L'antologia, juntament amb la publicació pòstuma de la seva tesi doctoral, *Els mestres públics i la reforma de l'ensenyament a Catalunya* (1978), permeten conèixer ara el més essencial de la seva obra pedagògica.

Xavier Besalú i Costa